

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ І КАМІННЯ В ЛАНДШАФТНОМУ ДИЗАЙНІ

У статті досліджується значимість води і каміння в ландшафтному дизайні та їх важлива роль у створенні навколишнього ландшафтного середовища.

Ключові слова: водоймища, каміння в ландшафті, ландшафтний дизайн, ландшафт.

The article illustrates the research of meaningfulness of water and stone in the landscape design and their important role in organization of landscape environment.

Key words: reservoirs, stone in a landscape, landscape design, landscape.

Дослідження значимості води і каміння в ландшафтному дизайні – є однією з важливих проблем сучасного ландшафтного дизайну. Вивчення водних споруд, декоративного каміння та їх вживання в ландшафті дозволяє розширити знання та практичні засоби по покращенню навколишнього ландшафтного середовища. На сьогоднішній день існує широкий спектр декоративних прийомів з використанням води та каміння, так як ці елементи мають не останню роль в організації ландшафту. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду в галузі ландшафтного дизайну, дозволяє знаходити нові прийоми формування навколишнього ландшафтного дизайну.

Вивченням досвіду, як вітчизняного так і зарубіжного, по використанню води та каменю в ландшафтному дизайні займалися такі провідні спеціалісти: Дороніна Н.В., Крижановська Н.Я., Ожегов С.С., Сичова А.В., Шиканян Т.Д., Юрченко О.В., Светінберг Р.В., Брукс Д.К. та ін.

Розвиток нашого суспільства потребує нові знання по теорії і практиці вживання водних споруд і каміння в ландшафтному дизайні, нових розробок, нових матеріалів у цій галузі дизайну і архітектури. Рівень досліджень у цьому напрямку вважається недостатньо вивченим.

Вивчення водних споруд, декоративного каміння та їх використання в ландшафтному дизайні.

Природа дала людині безліч матеріалів для створення ландшафтного дизайну, дуже різноманітних за формою, кольором і фактурою. Це дерева і камені, квіти і мохи, пісок і трава, галька і вода. Камінь і вода вважаються основними елементами і взаємозв'язані один з одним в ландшафті, наприклад, саду. Камені довгий час використовували тільки необроблені. І навіть якщо вони піддавалися обробці, то все одно повинні були здаватися абсолютно природними.

Природний камінь є тією сполучною ланкою, що об'єднує всі елементи ландшафтної композиції. Переваг використання природного каменя безліч, а ось недоліків абсолютно немає. Натуральний камінь ідеально поєднується з будь-якими матеріалами – дерево, метал, скло. За допомогою природного каменя оформляються як квіткові композиції, так і водні об'єкти.

Різноманітність відтінків, пропонованих натуральним каменем, дає можливість створити будь-яку картинку. Мощення природним каменем доріжок, створення мозаїки з різними кольорними відтінками – все це під силу природному каменю.

Природний камінь, що використовується в ландшафтному дизайні, – мармур, граніт, вапняк – довговічний, не вимагає спеціального підходу, пристосування до негоди і перепадів температур.

У ландшафтному дизайні використовують як необроблені камені (валуни), так і оброблені для мощення доріжок, майданчиків, створення фонтанів, скульптур, лавок, альтанок.

Природний камінь відкриває широкі можливості для мощення доріжок. Окрім багатой колірної палітри, стійкості до стирання і перепадів температур вапняк, мармур і граніт чудово піддаються різного роду формуванню. Так, мощення природним каменем може виглядати і як гранітна брущатка, і як вишукане мозаїчне панно. Формою плитка з натурального каменя може представляти катушку, бочонок, віяло, конюшину, дельфіна або трапецію.

Доріжки і майданчики з натурального каменя викладаються рівними плитками, брусками, або ж спеціально створеними грубими буличниками, що додає ландшафту природність. Співвідношення однорідної фактури каменя доріжок і інших садових елементів – скульптури, лавки, альтанки, нададуть ландшафту закінченого вигляду.

Садова доріжка – це складна технічна споруда, тому до вибору матеріалу для доріжки з її укладання необхідно чинити зі всією ретельністю. Потрібно визначити якість ґрунту і рівень ґрунтових вод. Саме від їх стану залежить чи можна заощадити і зробити полегшене мощення природним каменем або ж викладати доріжку з дотриманням повного технологічного циклу (із засипкою щебеня, піску, дренажу і інше). Так само повинно бути враховано і цільове призначення доріжки. Доріжка для саду або під'їзд до гаража відрізнятимуться і матеріалом виготовлення, і способом монтажу, адже навантаження на камінь буде абсолютне різне.

Плитка для мощення має безліч різновидів, серед найбільш поширених: гранітна брущатка, паркет, хвиля, класика, тюльпан. Способів укладання плитки теж досить багато, велику популярність завоювали паркетне укладання, віяло, кошик, англійська перев'язка. На сьогодні популярний метод візерункової кладки, який полягає в тому, що при мощенні в плитку одного вигляду роблять вставки з щебеня, морської гальки, натуральних каменів, кольорового скла. Таким чином оформляють дворики-патио (внутрішні двори в замських будинках і котеджах). Садові доріжки окрім функціонального навантаження несуть і ще одне важливе естетичне завдання. З їх допомогою можна перетворити будь-який ландшафт, зробити його цікавішим, приховати недоліки місцевості.

Скульптура у саду – це деякі мітки, смислові акценти, на що звертається увага. Якщо та ж мощена доріжка створює загальний колорит, то скульптура з натурального каменя втілює дух всього ландшафтного простору.

Для створення малих архітектурних форм в основному використовують мармур і граніт, знову ж таки завдяки їх відмінним якостям – різному перенесенню кольорів і стійкості до перепадів температур. Інколи саме ландшафт розташовує до того, аби населити його персонажами з легенд і міфів, або античними богами, а може взагалі розмістити в саду мармурових левів, собак, зміюк і ящірок. Тут все залежить від творчої фантазії і тих завдань, які повинен вирішувати сад. Куточок для активного відпочинку і спокійного проведення часу відрізнятимуться корінним чином, у тому числі і наповненням скульптурами.

Другий по важливості компонент ландшафтного дизайну – вода. Без неї немає життя, вона дарує прохолоду в жаркий день, поїть рослини, тварин і людину. Вода буває спокійною або бурхливою, стрімкою. Дзюркотливі струмочки

і гірські річки з їх шерехом, плеском і гуркотом – це ще одне, звукове оформлення ландшафту.

Вода і камінь – саме стародавнє поєднання здавалося б таких різних матерій. Фонтан покликаний об'єднати ці два начала.

Мистецтво створення фонтанів належить древнім грекам. Саме їм удалося поєднати красу каменя і води, що ллється. Фанерований мармуром або гранітом, прикрашений скульптурами, фонтан стає центром саду або двору. Він, поза сумнівом, привертає увагу, підкреслює композицію ландшафту.

Розподіляють декілька видів фонтанів:

– Кімнатні. Це особливий елемент інтер'єру, який сприяє створенню оптимальної вологості в приміщенні.

– Вода, що біжить. Своєрідна водна споруда, яка покликана імітувати природні водні об'єкти – джерела, струмки, водні каскади. Вода, що біжить, величезно зажадалася в ландшафтному дизайні.

– Водоспади. Штучно створені водопади, основний акцент на ефект падаючої води.

– Класичні фонтани. У основі кожної моделі – водна композиція, що обрамувала відповідною архітектурою. Облицювання – гранує, мармур.

– Скульптурні (архітектурні фонтани). Головний акцент в таких фонтанах зроблений на скульптуру. Вода в такому фонтані – додатковий виразний елемент.

– Плаваючі фонтани. Прикрашають природні водоймища, частенько слугують для аерації стоячої води.

– Динамічні (светлодинамічні, музичні) фонтани. Верх мистецтва фонтану, що поєднують красу класичних фонтанів і технічні можливості – зміну висоти і нахилу водних струменів, музичний і світловий супровід.

До вибору місця для фонтану треба віднестися з особливою ретельністю. Оскільки окрім естетичної функції він несе в собі і функцію водного об'єкту. Не варто розташовувати фонтан безпосередньо під деревами – опадаюче листя постійно забруднюватиме воду, порушить біологічну рівновагу, якщо фонтан передбачає наявність водних рослин. Так само коріння дерев може пошкодити підземну підставу фонтану.

Чому у всі часи люди прагнули жити поблизу води? Зрозуміло по практичним міркуванням, адже вигоди такого сусідства в наявності – це жерело живлення, і захист від ворогів, транспортні і торгівельні шляхи і багато чого ще, врешті-решт, вода джерело життя. Проте, як мовиться: “Не хлібом єдиним”, величезна роль завжди відводилася водній естетиці. Адже напевно кожен з нас мріє бачити з вікон власного будинку морський прибіій, гладінь озера або крут річки. Тому завжди такі популярні були і залишаються штучні водоймища, і популярність ця продовжує зростати [2].

Мода і стилі в садово-парковому мистецтві мінялися багато разів і досить радикально, незмінним залишалася тільки одне: присутність води і каменя. Оформлення парків, садиб, вілл, палаців не обходилося без пристрою систем каналів, ставків, водних каскадів і т. п., оскільки саме присутність води надавала будь-якому архітектурному або ландшафтному комплексу закінченому вигляду, роблячи його більш цілісним, гармонічнішим, пов'язаним з природною середою. Сучасні технології створення і обслуговування роблять власний ставок (струмок, водоспад) на ділянці справжнім задоволенням, доступним практично для всіх, починаючи з власників замських резиденцій і закінчуючи дачниками, що відмовилися від картоплі.

Водні пристрої – один із засобів декоративного оформлення пейзажу, здатне оживити будь-який статичний за своєю суттю ландшафт. У сутінках і в нічний час рухомі в світлі ліхтарів струмені задають спільний настрій саду. У жарку суху погоду ці пристрої сприяють підвищенню вологості повітря, тому часто встановлюються в зонах відпочинку, де вимоги до комфорту максимальні. Що вабить багатьох людей, так це “неквапливий говір” води, який дозволяє розслабитися, поміркувати і відмовитися від щоденних турбот. Плаваючі фонтани, каскади і струмки, що впадають в ставок, підтримують здоров'я водоймища: вони збагачують воду киснем, що корисно для тварин і рослин [7].

Можна виділити декілька типів водних споруд в ландшафтах, як природних, так і штучних. Водоймища різної конструкції з нерухомою водою (статичний стан води) – ставок, озеро, декоративні басейни. Елементи з рухомою водою (динамічний стан води) – каскади, струмки, джерела, водоспади, фонтани. Кожна з названих форм має свою красу і чарівність.

Найбільш поширені форми існування води у спокійному стані, що часто зустрічаються – це ставки і озера, декоративні басейни. Це обширно відкриті водні утворення, привабливі своїм простором і тихою нерухомістю. У їх гладі, як в дзеркалі, відбиваються небо і прибережні рослини, навколишня скульптура і архітектура. Виникаючі картини дозволяють ландшафтним дизайнерам досягати самих різних зорових ефектів, надовго зачаровуючи глядача.

Каміні різних видів і розмірів – обов'язковий елемент оформлення штучного водоймища. Покриті водою повністю або частково вони створюють неповторний декоративний ефект. Галька краще виглядає на дні водоймища, в той час, як валуни і інші крупні каміні – зануреними у воду наполовину, з шапками з мохів на поверхні. Крупне каміння відіграє велику роль і при оформленні країв ставка. При установці валунів на дно водоймища враховують їх велику вагу. У плівкових ставках додатково підстилають шматок плівки, щоб запобігти пошкодженню покриття ставка, каміні з гострими краями використовувати не рекомендується. У ставках з покриттям з природних матеріалів крупні каміні встановлюють тільки по краях. У готових басейнах великі каміні можуть бути тільки із зовнішніх країв. Каміні і валуни можуть складатися з різних матеріалів: граніту, пісковика, гнейсу, доломіту, вапняку, мармуру, базальту, осадових порід та ін. [4].

Фонтани – ефектний прийом оформлення ділянки. Це вертикальні потоки води, що розрізняються по силі натиску, формі струменя, способу руху, а в темний час доби і світловим рішенням. До сучасних фонтанів пропонується великий набір насадок для формування струменя, починаючи від насичених бульбашками повітря до водяних дзвонів, що досягають метра в діаметрі.

Фонтани набули широкого поширення в XVII–XVIII століттях, коли в садах і парках панував регулярний стиль. Водні струмені додавали динаміку скульптурним композиціям. Подібні фонтани-скульптури зустрічаються і сьогодні, проте найбільшою популярністю користуються фонтани-струмені, що підкреслюють красу вільного водного потоку. На відміну від інших водних об'єктів, фонтани розташовують на ділянках будь-якого розміру. Маленький фонтан чудово виглядає і на одній сотці, а нескладні фонтани-струмені, що складаються з насоса і спеціальної насадки, можна “вписати” і у вже спроектований ландшафт.

“Плаваючі фонтани” призначені для прикраси поверхні ставка і інших декоративних водоймищ. Окрім “статичних” фонтанів-струменів, існують “динамічні”, форма і розмір струменя яких змінюються відповідно до програми. Фонтани створюються для пожвавлення ставка і збереження його в здоровому стані. Стру-

мені води збагачують воду киснем, що благотворно впливає на водну флору і фауну. Оформлення, композиція, висота струменів багато в чому залежать від форми водоймища, видів використовуваних рослин, потужності насоса і інших чинників. Форми фонтанів залежать від використовуваних насадок [3].

За допомогою сучасних матеріалів і технологій ландшафтний дизайнер може відтворити на садовій ділянці практично будь-який “каприз природи” – ставок, басейн, водну гірку, фонтан, струмок.

Водоспад – одна з кращих прикрас для саду. Його будівництво залежить від наявності і розташування штучного водоймища, умов ландшафту і технічних можливостей. Краще всього водоспади виглядають у водоймищах, поєднаних з альпійською горою, по кутах діжки або на острові в ставку. Для створення уступів водоспаду використовується як штучне, так і натуральне природне каміння. Найприродніше виглядають плити з пісковика, вони легко обробляються і їм можна надати необхідну форму. Краще і природніше виглядають водоспади, зроблені з тих же матеріалів, що і водоймище [1].

Водоспади і каскади привносять в сад шум, рух і блискання струменів. Сучасні матеріали і техніка дозволяють створювати водоспади навіть на абсолютно плоских ділянках. Вода каскаду може тихо струмувати у водоймище або падати з вершин альпінарію, розбиваючись об камені на мілководді. При проектуванні водоспадів і каскадів важлива гармонійна лінія і цілісна поверхня падаючої води.

Струмок є неширокий потік води, що має звивисте русло. Щоб створити його, зовсім необов'язково мати ділянку на схилі і багато місця. На рівній горизонтальній поверхні зазвичай влаштовують потік рівнинного типу, що має дуже звивисте русло. На ділянці з ухилом закладають гірський струмок з кам'янистим ложі [7].

Кам'яні елементи ландшафтної архітектури – це садові ліхтарі і ландшафтні світильники, мости, патіо і альтанки, доріжки і брущатка, сад каменів, альпійські гори, обгороджування, архітектурні форми і барбекю, плитняки і бутові камені, щєбінь і галька, глиби і валуни – гармонія і природна краса, натуральні деталі і лінії, індивідуальність і елегантність.

Міст або місток символізує перехід з одного стану в інше. Міст, як подорож з берега на берег, як перехід через струмок або річку, водоймище або ставок. Камінь і вода перетворюють ландшафт у водну феєрію, будь то фонтан, водоспад або каскад, струмок або джерело, водоймище або ставок. Вода струмує і грає на сонці, спадає і вирує, і знаходиться в постійному русі. Патіо – елегантний майданчик (брущатка, мощення кам'яними плитами або плитка) затишного, відкритого внутрішнього дворика. Доріжка – початок нового шляху. Прогулянка по кам'яній стежині подібна до ритуалу, де ми милуємося природною красою і пишністю кожного куточку саду. Краса в природності і гармонії. Природні матеріали. Непомітні деталі і лінії. Приглушені фарби і півтони. Простір. Пізнання природи і пізнання себе. Стінка, тераса, загорожа, забір або обгороджування з каменя дозволяє сприймати сад як відособлений ландшафт.

Малі архітектурні форми з натурального каменя дозволяють упорядкувати ландшафт, додати певний символізм, наповнити колоритом і витончено оформити сад або парк. Відкрита альтанка з барбекю або піччю, закритий павільйон з кам'яним облицьовуванням, мармурові колони ротонди, опори перголи із слапцю – елегантні елементи архітектури саду, парку або ландшафту.

Декоративне водоймище або рукотворний ставок, разом з каменями і деревами, є природною часткою жвавої архітектури саду або ландшафту. Вода і натуральний камінь в саду – джерела первозданної енергії.

Підводячи підсумки по використанню водних споруд, декоративного каміння та їх вживання в ландшафтному дизайні, слід зазначити, що аналіз аналогів і прикладів вживання води і каміння у ландшафті дозволяє розширити знання та практичні засоби по покращенню навколишнього ландшафтного середовища. На сьогоднішній день існує широкий спектр декоративних прийомів з використанням води та каміння, так як ці елементи мають не останню роль в організації ландшафту. Їх гармонічне поєднання – це теоретичні знання та практичні можливості.

На сьогоднішній день ландшафтний дизайн – найдорожча і найпривабливіша галузь дизайну середовища. Ландшафтний дизайн України знаходиться лише у стадії розвитку. І глибокі знання про окремі складові ландшафтного дизайну дозволять нашим спеціалістам конкурувати з спеціалістами інших країн світу.

В результаті слід визначити такі особливості використання води і каміння в ландшафтному дизайні:

1. Активне використання різних стильових і композиційних прийомів у формуванні навколишнього середовища.

2. Використання води в ландшафтному дизайні різного характеру і спрямування.

3. Ретельне планування ландшафтного середовища за допомогою води і каміння.

4. Використання природного і декоративного каміння в створенні композицій ландшафтного дизайну.

Література

1. Брукс Д. Дизайн сада / Джон Брукс ; [пер. с англ.]. – М. : ЗОА “БММ”, 2007. – 384 с.
2. Боговая И. О. Ландшафтное искусство / И.О. Боговая, Л.М.Фурсова. – М.: Агропромиздат, 1988. – 223с.
3. Веденин Ю. А. Очерки по географии искусства / Ю.А. Веденин. – СПб.: Изд-во “Дмитрий Буланин”, 1997. – 224 с.
4. Вергунов А. П. Русские сады и парки / А.П. Вергунов, В.А. Горохов. – М.: Наука, 1988. – 418 с.
5. Вергунов А.П. Ландшафтное проектирование / А.П. Вергунов, М.Ф. Денисов, С.С. Ожегов. – М.: Высшая школа, 1991. – 230 с.
6. Доронина Н. В. Ландшафтный дизайн / Наталья Владимировна Доронина – М.: Фитон+, 2006. – 144 с.
7. Ильина В. В. Водные сады / Валерия Валерьевна Ильина. – М. : Фитон +, 2008. – 152 с.
8. Крижанівська Н. Я. Основи ландшафтного дизайну / Н. Я. Крижанівська. – К.: Кондор, 2009. – 220 с.
9. Лихачев Д С. Поэзия садов: к семантике садово-парковых стилей. Сад как текст. / Д.С.Лихачев. – М.: Согласие: ОАО “Тип. “Новости”, 1998. – 471 с.
10. Мак-Кой Питер. Ландшафтный дизайн : планирование, проектирование и дизайн приусадебного участка: Практ. энцикл.: [Пер. с англ.] / П. Мак-Кой, Т. Ивелей. – М.: РОСМЭН, 2001. - 511 с.
11. Ожегов С.С. История ландшафтной архитектуры / С.С. Ожегов. – М.: Архитектура-С, 2004. – 232 с.
12. Светинберг Р. Водные сооружения в саду. Практическое руководство / Роджер Светинберг. – М. : Ниола-пресс, 2009. – 128 с.